

De das – Loonse en Drunense Duinen, De Brand, landgoed Huis ter Heide en ruime omgeving

Jaarverslag 2015

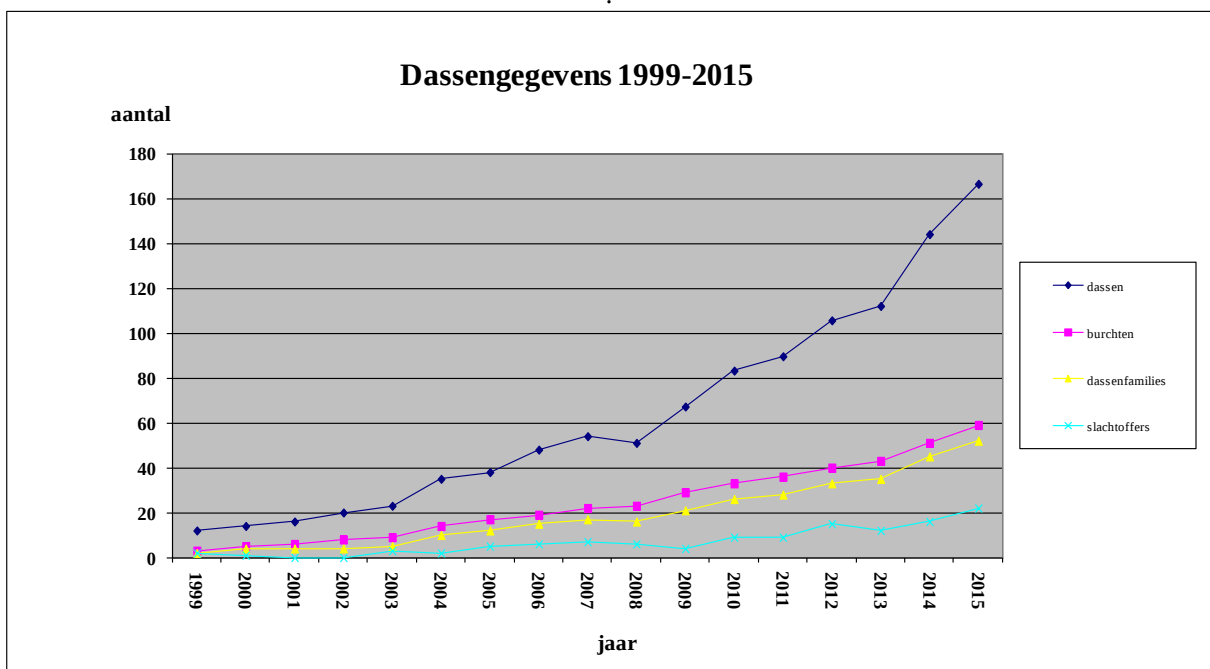
1. Jaarverslag	2
2. Overige gegevens	4
3. Nieuwe burchten	14
4. Weer bewoond en onbewoond geraakte burchten	18
5. Dode dassen	18
6. Pers, rondleidingen, publicaties en educatie	20
7. Toekomstige ontwikkelingen en wensen	24
Bijlage 1: kengetallen	26
Bijlage 2: specificatie dode dassen 2015	27

Foto Dassenwerkgroep Brabant.

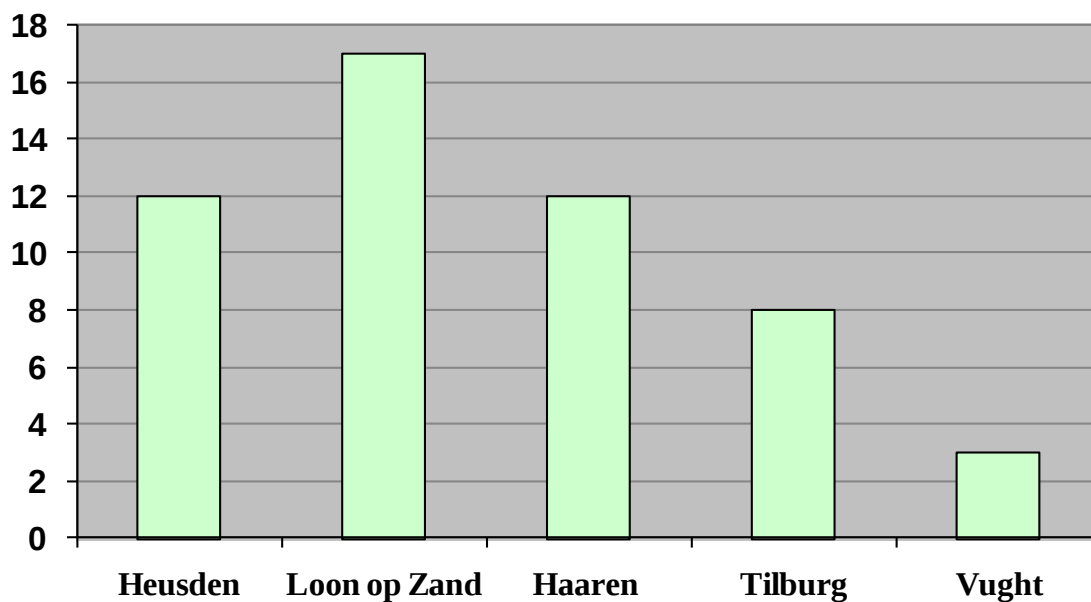
1. Jaarverslag

1. Het aantal dassen per 31-12-2015 wordt op 166 geschat en is 22 hoger dan de stand per 31-12-2014 (144 dieren).
2. Eind 2015 zijn er in totaal 59 burchten, waarvan het hele jaar er 52 zijn bewoond. Hierin wonen 52 dassenfamilies. Ten opzichte van eind 2014 is dit een toename van zeven families.
3. Er hebben zich nieuwe dassenfamilies gevestigd die wonen op de Margriet in Haaren, Meerdijk en duinen in Heusden, Moersche Heide en Middelhoer in Loon op Zand en Hazennest, Stokhasselt en Vosberg in Tilburg. Eén burcht raakte weer bewoond en twee onbewoond. Per saldo kwamen er acht dassenfamilies bij.
4. Een aantal dassenburchten is zich aan het ontwikkelen en waarschijnlijk zijn enkele bewoonde burchten nog niet bekend. De das is steeds meer te vinden in overhoekjes en bosjes in het buitengebied. Het dassengebied wordt langzaam groter.
5. Er werden 22 dode dassen aangetroffen, waarvan 20 als slachtoffer van het verkeer. Sinds 1999 sneuvelden er nog nooit zoveel dassen.
6. Er is een burcht met 77 ingangen. Deze heeft een oppervlakte van ongeveer 2.000 m².
7. Er is een evenwichtige leeftijdsopbouw.
8. In het hele Nationale Park Loonse en Drunense duinen en in aangrenzende gebieden komen sporen en bewoning van de das voor.
9. De zes dassen van dassenburcht Koningsoord in Berkel-Enschot werden verplaatst naar een uitzetren van Brabants Landschap in Oisterwijk.
10. Een verdere verdichting van burchten zal naar verwachting plaatsvinden ten westen van de N261, in de omgeving van het Hengstven (oostelijk deel), in het noordelijk deel van de duinen in Plantloon en de Margriet, in de Nieuwe Hoornmanken Tiend, in het Brokkenbroek en in de omgeving van Cromvoirt en Vught in het zuidoostelijk deel. Ook zal de das zich verder gaan verspreiden.
11. Het is wenselijk een aantal wegen te voorzien van rasters en tunnels. Omdat de das zich steeds verder zal gaan verspreiden, dient ook gekeken te worden naar bijvoorbeeld de N65, de weg tussen Tilburg en 's-Hertogenbosch. De meest gevaarlijke locaties zijn Bergstraat in Loon op Zand, Honderdbunderweg in Heusden en Heikant in Haaren.

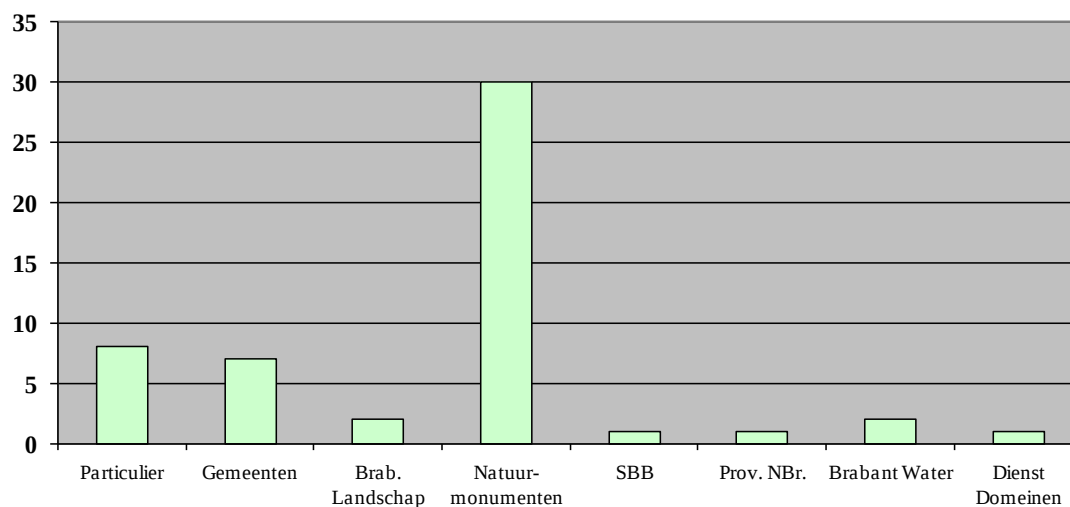
Dassenfamilies per gemeente 2015

aantal

Dassenfamilies per eigenaar 2015

aantal

2. Overige gegevens

1. De dassen zijn over een groot gebied verspreid. Veel personen maakten het mogelijk om de das in kaart te brengen en enkelen hebben een burcht geadopteerd. Hiervoor ben ik hen zeer erkentelijk.
2. Peter Kuijpers uit Tilburg is weer lid geworden van onze dassenwerkgroep. Peter is de vader van Ralph Kuijpers die ook lid is van onze werkgroep. Daarnaast is Frans van Gils uit Kaatsheuvel lid geworden van onze dassenwerkgroep.
3. Vivian Maas heeft aangegeven te stoppen met dassenwerk. Zij was sinds 2013 lid van onze dassenwerkgroep. Er werd afgesproken dat als zij dassennieuws heeft, dit doorgeeft. Op verzoek van Natuurmonumenten (NM) gaat Vivian de werking van de nieuwe natuurbrug 'Westloonse Wissel' over de N261 monitoren. Vivian bedankt voor de prettige samenwerking, ook bedankt namens de das.
4. Onze werkgroep bestaat uit acht personen, waardoor deze weer op sterkte is. De leden zijn: Jelle van Aalst, Frans van Gils, André Janssen, Mark Pijnappels, Theo Putters, Peter en Ralph Kuijpers, en ik (coördinator). Peter, Ralph, Jelle en Frans zijn actief in het westelijke en zuidelijke deel. Mark en Theo in het noordelijke deel en André en ik in het gehele gebied.
5. Wij zijn lid van de inventariseerders van NM. Ons aandachtsgebied is de das. Onze inventarisaties zijn in dit jaarverslag verwerkt. Het werkgebied ligt globaal in de driehoek Waalwijk, Tilburg en 's-Hertogenbosch. Aan de noordzijde wordt dit begrensd door de Bergse Maas en Maas, aan de zuidoostzijde door de N65 en aan de westzijde de lijn De Moer, Kaatsheuvel en het industrieterrein van Waalwijk.
6. In verband met structuur bij het verzamelen van gegevens is een protocol opgesteld en een inventarisatieformulier gemaakt.

Foto André Janssen: grote drukte op een burcht op De Margriet in Haaren.

7. In 2015 werd in totaal 265 keer een burcht bezocht. Dit is een gemiddelde van ruim vier bezoeken per burcht verspreid over het jaar. Daarnaast waren er 84 losse meldingen en andere zaken, waarvan een aantal in dit verslag wordt beschreven.
8. De inventarisatiegegevens werden per kwartaal onder andere aangeleverd bij NM en Dassenwerkgroep Brabant, die deze samen met andere Brabantse gegevens bij Das&Boom (D&B) aanleverde. Hierdoor is het mogelijk regionale en landelijke overzichten samen te stellen, de das te volgen en adviezen te geven.
9. In 2015 werden 22 dode dassen gemeld, waarvan 20 als verkeerslachtoffer. Dit is 13 % van de totale populatie. Hoewel het aantal gemelde dode dassen een nieuw 'record' was, bleef het % dode dassen in lijn met voorafgaande jaren. Er werden geen dassen met een tatoeage teruggemeld.
10. Het totale aantal slachtoffers over de periode 1999-2015 bedroeg 119, waarvan 42 beren, 36 zeugen en van 41 dieren was het geslacht onbekend. Omdat er relatief weinig oudere slachtoffers vallen, is de leeftijdsopbouw van de populatie dassen evenwichtig.
11. Het aantal slachtoffers per gemeente over de periode 1999-2015 en in 2015 was:
 - Haaren: 39, wv. 6 in 2015;
 - Heusden: 20, wv. 6 in 2015;
 - Loon op Zand: 19, wv. 3 in 2015;
 - Tilburg: 32, wv. 2 in 2015;
 - Waalwijk: 4, wv. 2 in 2015 en;
 - Vught: 5, wv. 3 in 2015.

De gemeente Tilburg heeft enkele jaren geleden een aantal maatregelen getroffen en faunatunnels en –rasters aangelegd. Het is duidelijk dat dit een positief effect heeft op de dassenpopulatie, er worden de laatste jaren in Tilburg aanmerkelijk minder dieren doodgereden. In de gemeente Heusden werd onder de Nieuwkuijkseweg een faunatunnel aangelegd en langs en over de N261 werd raster geplaatst en een natuurbrug aangelegd.

12. De eigenaren van dassenburchten die op privéterrein liggen, worden elk jaar op de hoogte gebracht van de ontwikkelingen van hun dassenfamilie.
13. Er hebben zich acht nieuwe dassenfamilies gevestigd: één in Haaren, twee in Heusden, twee in Loon op Zand en drie in Tilburg. Eén burcht raakte weer bewoond en twee onbewoond. Per saldo kwamen er zeven dassenfamilies bij.
14. Er ligt een 9-tal potentiële dassenburchten. Eind 2015 staan deze nog niet op de dassenkaart. Zij moeten zich eerst 'bewijzen'. De potentie wordt aangegeven met het aantal *. Hoe meer sterren, hoe groter dat de kans is dat de locatie uitgroeit tot een volwaardige dassenburcht en op de dassenkaart komt te staan. Zij zijn te vinden in Cromvoirt, Loon op Zand (5-tal), Tilburg-Noord, Biezenmortel en Vught. Daarnaast zijn waarschijnlijk enkele bewoonde burchten nog niet bekend.
15. De das is steeds meer te vinden in overhoekjes en kleine bosjes in het buitengebied. Het dassenleefgebied wordt langzaam groter, daarnaast vindt er verdichting plaats.
16. Er kwam een aantal meldingen binnen over dassenschade in maïsvelden. Met de melders was hierover contact en er werd aangegeven hoe te handelen. Zij werden onder andere verwezen naar de websites van het Faunafonds en van Dassenwerkgroep Brabant. In 2014 werd door het Faunafonds een eigen risico van € 300 ingevoerd. Omdat de Provincie Noord-Brabant zich wil profileren als dassenprovincie neemt zij deze kosten voor haar rekening. Alle schade door dassen veroorzaakt wordt hierdoor weer vergoed. Voor meer informatie zie onze website:

<http://www.dassenwerkgroepbrabant.nl/pages/vergoedingenpag.html>

Foto André Janssen: dassenspoor op een recent gekneusd maïsveld op De Pessert in Drunen.

17. Ten oosten van Udenhout ligt een bewoonde dassenburcht. Deze werd in 2015 goed belopen. Zij ligt op de locatie van een nieuwe woonwijk. Over de burcht is overleg geweest met de gemeente Tilburg. Het uitgangspunt is de dassenfamilie te verhuizen binnen het gebied in de aan te leggen EVZ tussen De Brand en de Leemkuilen. D&B begeleidt het project als professionele organisatie. Zij heeft hiermee veel ervaring. Aan de gemeente Tilburg werd advies gegeven over de verplaatsing van de dassenburcht in relatie tot wettelijke verplichtingen. Daarnaast werd de burcht door de gemeente Tilburg gemarkeerd. Er werd een bufferzone aan weerszijden van de burcht aangelegd (tussen wal en akker) in de vorm van een 10-15 meter brede en met paaltjes afgezette strook.
18. Op het terrein van de voormalige abdij Koningsoord in Berkel-Enschot werd in 2013 een dassenburcht aangetroffen. Marc Moonen (D&B) maakte in opdracht van Heijmans Vastgoed B.V. een plan van aanpak tot verplaatsing van de dassen, dit omdat op de locatie van de dassenburcht een woonwijk en een winkelcentrum worden gebouwd. D&B heeft veel ervaring met het verplaatsen van dassenburchten, zij coördineerde als professional de hele operatie.
19. Jelle, Peter en Ralph van onze dassenwerkgroep verrichtten samen met andere vrijwilligers bij de verplaatsing hand- en spandiensten en werden daarvoor opgeleid door D&B. Op de vroege ochtend van donderdag 5 november startte de firma Arfman uit Holten met het plaatsen van het dassenraster ruim om de dassenburcht heen. 's Avonds diende alles gereed te zijn, zodat de dassen niet meer konden ontsnappen. Er werden drie vangkooien geplaatst precies op de plek waar de wissels van de dassen liepen. De vangkooien werden op scherp gesteld en er werd een alarm geactiveerd. Dit alarm werd gekoppeld aan een telefoonnummer van een vrijwilliger. Als het alarm afging werd ter plekke de situatie beoordeeld. Als een konijn in de vangkooi zat werd deze vrij gelaten. Als er een das in de vangkooi zat werd D&B gebeld. De avond en nacht van 5 november hielden de dassen zich schuil. In de loop van de avond van 6 november om 21.15 uur kwam er een alarmmelding binnen, er bleken 2 dassen in één vangkooi te zitten. Later in de nacht ging er om 02.30 uur weer een alarm af en bleek er in dezelfde vangkooi weer een das te zitten. Uiteindelijk werden er totaal zes dassen gevangen, waarvan één oudere beer en zeug en vier jongen. Alle dassen werden

opgevangen in het opvangcentrum van D&B. Hier werden zij gecontroleerd, bijgevoerd, gechipt en klaar gemaakt voor het weer uitzetten in de natuur in Oisterwijk.

Foto's Peter Kuijpers, rechtsonder Bert Hesse (D&B): aanleg dassenren, installeren vangkooi (Bert Hesse en Ralph Kuijpers), gevangen dassen en 'stapel' van zes dassen in het opvangcentrum van D&B.

20. Op 14 december werden de zes dassen van de voormalige abdij Koningsoord uitgezet in een uitzetren van Brabants Landschap in Oisterwijk. Bij het uitzetten was een groot aantal personen aanwezig waaronder vijf leden van onze dassenwerkgroep. Omroep

Brabant schonk aandacht aan het uitzetten via TV en radio. De dassen verblijven drie maanden in de uitzetren, dit om te kunnen wennen aan hun nieuwe woonplaats en om de kans te vergroten dat de dassen in het gebied blijven. De dieren worden bijgehouden door enkele bewoners uit de buurt. Hun taak is o.a. het dagelijks bezoeken van de burcht, eten en water geven, het signaleren van bijzonderheden en het bijhouden van een logboek. Het raster rondom de uitzetren is ondergronds zowel naar buiten als naar binnen omgeslagen om ervoor te zorgen dat er geen dassen in de ren kunnen komen en tijdens de wenperiode de gevangen dassen niet meer kunnen ontsnappen. Jan Baan, directeur van Brabants Landschap, hielp bij het uitzetten. Jan 'Bij Brabants Landschap hebben we altijd iets met dassen gehad, omdat het een soort is die hoort bij een mooi landschap.'

Foto's André Janssen en Peter Kuijpers: aanleg uitzetren, verhuisbericht, uitzetten van dassen, toespraak door Jan Baan (directeur Brabants Landschap) en proosten op het welzijn van de dassenfamilie.

21. André en ik bezochten modelvliegclub The Hawks juist ten westen van burcht '46 André Janssen 1 (Vughtse Gement)'. In het grasland van het vliegveld hadden dassen veel putjes gegraven op zoek naar larven van insecten, daarnaast was er nogal wat graafwerk van konijnen en mollen. Er werd advies gegeven om te wachten en te kijken hoe e.e.a. zich zou ontwikkelen. Er is geen sprake meer geweest van dassenschade.

Foto André Janssen: dassenrondleiding voor bestuursleden The Hawks, Wim van Passel (fotograaf o.a. Wereld Natuur Fonds), Jan van Cromvoirt (landgoed De Hooge Bank) en Henk Roestenburg (gast).

22. Een bouwperceel in een nieuwe woonwijk in Helvoirt werd ‘dassenvrij’ gegeven.
23. N.a.v. een melding van Gerard de Boer (Waterschap Aa en Maas) werd de dijk van het Drongelens kanaal bezocht. Nabij de brug bij Kamp Vught hadden dassen vier pijpen gegraven. Ik heb samen met Gerard de dijk en de locatie beoordeeld. Conform het protocol dat twee jaar geleden met Aa en Maas werd opgesteld werden de dassen verdreven uit de waterkerende dijk. De dijk is weer op sterkte gebracht.
24. In mei 2012 werd door Jelle, Friso Derikx en mij een actie op touw gezet om jongen te redden n.a.v. een doodgereden zogend vrouwtje van burcht ‘19 Jan Meesters 1 (Kapel)’ in Udenhout. Het leidde uiteindelijk tot het vangen door Friso van een jonge beer. De gevangen das kreeg als naam Moffel, genoemd naar de nabij gelegen Moffelhoeve langs de Schoorstraat. Moffel gedroeg zich bij D&B als een voorbeeldige ‘opvangdas’. Bij binnenkomst woog Moffel 2,8 kg. Op 11 september 2012 werden drie jonge dassen waaronder Moffel, door D&B weer uitgezet in Winterswijk. April 2015: Uit een mail van Hans Rauwerdink (NM) aan D&B: ‘Gisteravond is er in Winterswijk een das doodgereden en ik heb het beest opgehaald. Het gaat om een beer. De das had dit voorjaar juist een nieuwe locatie gevonden en daar een vossenburcht opgeknapt’. Uit de mail van Bert Hesse (D&B) aan Hans: ‘.. erg jammer, maar helaas. Dit was das Moffel bij jullie uitgezet. De das werd op 10 mei 2012 verweesd gevangen bij een kraamburcht in Udenhout’.

Foto Mark Pijnappels: gemorst nestmateriaal.

25. De faunatunnel onder de Schoorstraat stond onder water. Dit werd gemeld bij de gemeente Tilburg. Wim Leenders houdt de tunnel voor ons bij, hij is bodemkundige, woont in Udenhout en ging met medewerkers van de gemeente bekijken hoe dit probleem structureel kon worden opgelost. In het najaar stond de tunnel droog, zij werd weer goed belopen.
26. Wim is ook actief in het Vlijmens Ven waar het project Blues in the Marshes wordt uitgevoerd (HoWaBo en Natura 2000). Hij voert hier samen met André en mij onder andere grondboringen uit. Vanuit Heemkundekring Onsenoort zijn André en ik daar actief, we troffen er onder andere ook dassensporen aan. Omdat de kans aanwezig was dat er in het nabij gelegen natuurgebied De Moerputten een dassenburcht zou kunnen liggen werd het gebied onderzocht. Er werd, tot nu toe, geen burcht gevonden. Daarnaast werden in 2015 twee dode dassen aangetroffen in de omgeving van De Moerputten. In het Plekbord van de Heemkundekring schrijf ik maandelijks een artikel over Blues in the Marshes. Zie hoofdstuk: Nieuws/Plekbord, Plekbord op <http://www.hkkonsenoort.nl/>.

Foto André Janssen: dassenspoor in het Vlijmens Ven.

27. Jelle van onze dassenwerkgroep komt oorspronkelijk uit West-Brabant. Omdat hij het gebied goed kent heeft hij een aantal (oude) burchtlocaties bezocht. Zijn bevindingen werden doorgegeven aan Dassenwerkgroep Brabant.
28. Door Ewald Gubbels (Gubbels Machines) werd een faunatunnel onder de Nieuwkuijkseweg aangelegd als onderdeel van natuurcompensatie voor het landgoed De Hooge Bank. Aan de oostzijde van de weg dient nog begeleidend raster te worden aangelegd.

Foto's Bert van Opzeeland: aanleg faunatunnel Nieuwkuijkseweg.

29. Er werd ten oosten van de N261 samen met Jan Verhagen (NM) een viertal locaties bezocht waar hij dassenwerk had gezien. In het gebied worden in het najaar boswerkzaamheden gedaan, de locaties werden gemarkeerd. Op alle locaties werd oud dassenwerk aangetroffen met meerdere pijpen. De locaties werden ingemeten en worden in de gaten gehouden.
30. Peter bezocht samen met Gerard van den Burg (NM) i.v.m. boswerkzaamheden een bosperceel waarin een nieuwe dassenburcht ligt in Tilburg. De dassenburcht werd gemarkeerd.
31. Ik werd benaderd door een duingids. Deze had enkele meldingen gehad dat er dassen waren gezien bij de bushalte juist ten noorden van het landgoed d'Oultremont (Poort van Heusden) in Nieuwkuijk. Henk Roestenburg, oud- bewoner van het landgoed en André zijn op zoek gegaan naar de das, en hebben het landgoed uitgekamd. Er werd geen dassenactiviteit aangetroffen. Henk gaat het landgoed extra in de gaten houden.
32. Jelle 'in de overvolle trein van Tilburg naar Oisterwijk vertelt een meisje tegen haar vriendin naast mij dat ze afgelopen zaterdagavond keihard moest remmen voor een stinkdier midden op de weg. Haar vriendin: 'een stinkdier? Was het geen hond of kat? Volgens het meisje in kwestie was het toch echt een stinkdier'. Ik kon het niet nalaten me ermee te bemoeien: 'Was het toevallig geen das?' Het meisje keek verschrikt op, wendde zich ogenblikkelijk tot haar smartphone: 'Ja man, dat was ie!' Het voorval speelde zich af ergens in de polder op de weg van Drunen naar Oisterwijk, gelukkig is er verder niets gebeurd.
33. Samen met André en Lex Querelle (NM) werd het Hengstven bezocht. NM gaat er nieuwe natuur aanleggen. Er worden o.a. houtwallen aangelegd, een van de vennen wordt weer open gegraven en ong. 50.000 m³ grond wordt verwijderd. Binnen 50 meter

van een bewoonde dassenburcht vinden geen activiteiten plaats. Een deel van het Hengstven zal worden begraasd. De nieuwe inrichting zal gunstig zijn voor de das doordat er diversiteit en mozaïek in het landschap ontstaat.

Foto's André Janssen: project herinrichting Hengstven, Lex Querelle (NM) en Bert.

34. Er is intensief contact geweest met de eigenaar van Landgoed De Dassenberg in Steenbergen (West-Brabant) over mogelijke herintroductie van de das op het landgoed. De informatie hierover werd gedeeld met onder andere D&B.
35. Door Peter en Ralph werd nabij een nieuwe dassenburcht in Tilburg-Noord een camera aangetroffen in een duiker. Peter: 'ik heb de camera onderzocht, maar het was allemaal nep. Het leken twee echte lenzen maar het bleken grijze plastic pvc- buizen, met een glas aan de voorkant en afgedekt met een camouflagenet. Heel knap gemaakt en professioneel opgeborgen in een kist met een slot. Waarom/waarvoor de nep-camera daar hangt, ik zou het niet weten.' Als iemand hier een verklaring voor heeft dan horen wij dit graag.

Foto Ralph Kuijpers.

36. Er werd een aantal losse (dassen)pijpen met Jan Verhagen (NM) en André bezocht. Dit n.a.v. pijpen die Jan tijdens zijn werk had aangetroffen. Op een aantal ervan was onlangs gegraven of gesleept met nestmateriaal. Omdat het losliggende pijpen betrof zijn deze niet in de rapportage opgenomen. Dit geldt ook voor de vele meldingen van andere 'los liggende' dassenpijpen.
37. Theo heeft een eigen website 'Distelvinkjes: Experience Nature – roofvogels, dassen, natuurfoto's.' Hierop is meer over de das te vinden zoals historische informatie. Bezoek zijn mooie website: www.distelvinkjes.nl.
38. De Dassenwerkgroep Brabant (Noord-Brabant) heeft een eigen website: www.dassenwerkgroepbrabant.nl, hierop is het wel en wee van de das in onze provincie te zien. Tevens geeft zij een nieuwsbrief uit. Deze is digitaal en wordt via e-mail toegezonden. Giften en Donaties aan de Dassenwerkgroep Brabant kunnen fiscaal aftrekbaar zijn. Zij is door de belastingdienst aangewezen als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

3. Nieuwe burchten

Alle nieuwe burchten kregen een uniek NM nr. zodat de gegevens eenvoudiger in de databank van NM verwerkt kunnen worden. Alle burchten worden in excel-bestanden en in de applicatie Topo GPS bijgehouden. De burchten worden in het veld ingemeten en direct vastgelegd op de smartphone. Zij krijgt een naam en wordt automatisch geregistreerd met diverse coördinaten. Wij gebruiken de rijksdriehoek meting (RD).

In 2015 zijn er 8 dassenburchten bijgekomen (nr. 52 t.m. 59) en 4 bijburchten (nr. 29a, 47a, 14a en 39a):

1. 52 Jan Meesters 2 (Margriet), eigenaar Brabant Water en ligt in de gemeente Haaren. De burcht ligt op terrein van Brabant Water (waterwingebied) in een groot omheind afgesloten terrein. Zij ligt zowel in open terrein als in een open bos met jonge dennen. In het open terrein staat veel pijpenstrootje. De burcht is van oudere datum. Het foerageergebied is prima.
2. 53 Denis Smith 1 (Meerdijk), eigenaar gemeente Heusden en ligt in de gemeente Heusden. De burcht ligt in de oude dijk die als ringdijk om Heusden ligt. De dijk is niet waterkerend. De burcht kent enorme stortbergen en wordt voor een deel overwoekerd door bramenstruiken. Op de dijk staan berken en eiken. Het foerageergebied is prima. Evenwijdig aan de dijk aan de oostzijde ervan ligt een polderweg die voor sluipverkeer wordt gebruikt. Hier worden slachtoffers verwacht. Direct aan de westzijde loopt ook evenwijdig aan de dijk een zandpad. Dit wordt intensief gebruikt door inwoners van de nabij gelegen woonwijk het Sempke in Drunen. Er worden veel honden uitgelaten. Opvallend is dat er zelden prenten van honden en mensen op de stortbergen worden aangetroffen.

Foto André Janssen: Bert bij burcht 'Denis Smith'.

3. 54 Jan Verhagen 6 (Duinen), eigenaar NM en ligt in de gemeente Heusden. De burcht ligt op een duin waarop enkele oude ingestoven eiken staan en ligt pal tegen het stuifzand aan. Naar het noorden is het foerageergebied slecht. De dassen foerageren naar het zuiden, richting De Brand. Op korte afstand naar het zuiden ligt de mountainbike route van NM.
4. 55 Mischa Cillessen 1 (Hazennest), eigenaar gemeente Tilburg en ligt in de gemeente Tilburg. De burcht ligt in een dicht achteraf gelegen bosje waar weinig mensen komen en werd regelmatig bezocht. In het bosje is op een aantal plaatsen dassenwerk te vinden. De locatie wordt al een aantal jaren in de gaten gehouden. Het foerageergebied is prima.
5. 56 Hans Vink 1 (Moersche Heide), eigenaar gemeente Loon op Zand en ligt in de gemeente Loon op Zand. De burcht ligt op een oude stortplaats en is nauwelijks goed te beoordelen. Zij ligt in de helling aan de oostzijde en wordt overwoekerd door bramenstruiken. Vanaf bovenop de stortberg is de burcht enigszins te beoordelen. Ook aan de westzijde in het talud van de stortplaats werden dassenpijpen aangetroffen. Er werd al een aantal jaren dassenwerk aangetroffen, een burcht werd niet gevonden. Het foerageergebied is prima.

Foto Hans Vink: burcht 'Hans Vink 1'.

6. 57 Gerard vd Burg 2 (Vosberg), eigenaar NM en ligt in de gemeente Tilburg. De dassenburcht ligt in een achteraf gelegen bosje dat voornamelijk uit naaldhout bestaat, hier komt niemand. Omdat in het bosje boswerkzaamheden gaan plaatsvinden werd de burcht door Peter samen met Gerard gemarkeerd. Het foerageergebied is prima. Het is de meest zuidwestelijk gelegen burcht in ons dassen-aandachts-gebied en ligt dicht tegen Dongen aan. De nabij gelegen Burgemeester Letschertweg is ingerasterd.
7. 58 Ralph Kuijpers 2 (Middelmoer), eigenaar Staatsbosbeheer en ligt in de gemeente Loon op Zand. De dassenburcht ligt achteraf in een klein bosje. In het bosje ligt een grote poel, de omgeving is open terrein. De burcht bestaat uit twee delen die dicht bij elkaar liggen. Het foerageergebied is prima.
8. 59 Ralph Kuijpers 3 (Stokhasselt), eigenaar n.b. en ligt in de gemeente Tilburg. De burcht bestaat uit twee delen die dicht bij elkaar liggen. Een deel ligt langs een slootrand, het andere onder overvloedige begroeiing met bramenstruiken. Dit deel is moeilijk te beoordelen. De burcht ligt op korte afstand van de Burgemeester Bechtweg, die is ingerasterd. Nabij de burcht ligt een tunnel onder de randweg. Deze staat echter regelmatig onder water. De nabij gelegen Stokhasseltlaan is deels ingerasterd. De dassen foerageren tot aan de stadsrand, het foerageergebied ligt ten zuiden van de randweg.
9. Bijburcht 29a Jan Verhagen 4a (IJsbaan), eigenaar NM en ligt in de gemeente Loon op Zand. De burcht ligt in een naaldbos. Burcht 29 dateert uit 2014, in 2015 is deze ook bewoond.
10. Bijburcht 47a Bert v Opz. 9 (Hooge Heide), eigenaar NM en ligt in de gemeente Haaren. Burcht 47 ligt in een coniferenbosje ten noorden ervan. Burcht 47a ligt in het grote bosgebied van de Drunense duinen. Zoals het er nu uit ziet is de dassenfamilie verhuisd van het coniferenbosje naar locatie 47a. Het foerageergebied is prima. De burcht is zichtbaar vanaf de nabij gelegen druk belopen en bereden (paarden) Oude-

Bosschebaan (zandpad) die ten noorden ervan loopt van Giersbergen naar de Distelberg. Burcht 47 dateert uit 2014, in 2015 staat deze leeg.

11. Bijburcht 14a Bert Tolboom 1 (Pessert), eigenaar NM en ligt in de gemeente Heusden. Evenals burcht 14 ligt deze in de overgang van een groot bouwland (2015: maïs) naar het ten oosten ervan gelegen bosgebied. Zowel burcht 14 en 14a werden in 2015 goed belopen. Vanwege de korte afstand tussen de burchten worden deze beschouwd als één dassenfamilie. Burcht 14 dateert uit 2006, in 2015 is deze ook bewoond. Beide burchten zijn sterk.
12. Bijburcht 39a Hemmo Dekkers 5 (Hooispoor), eigenaar NM en ligt in de gemeente Loon op Zand. Evenals burcht 39 ligt deze in hetzelfde dennenbos. Het lijkt erop dat de dassenfamilie van burcht 39, waar in 2015 boswerkzaamheden hebben plaatsgevonden, is verhuisd naar de nieuwe locatie 60 meter oostelijk ervan. De burcht ligt heel mooi t.o.v. de Westloonse Wissel, de natuurbrug die in 2015 werd aangelegd over de N261.

Foto Joost van Opzeeland: mijn kleindochter Juna.

Eind 2015 zijn er 9 potentiële dassenburchten en 1 bijburcht. Het aantal **-en geeft aan de potentie om uit te groeien tot een 'volwassen' dassenburcht:

1. ** José van Oers 1 (Cromvoirt) gem. Vught
2. * Kees Kraneveld 4 (Plantloon) gem. Loon op Zand
3. ** Ralph Kuijpers 4 (Moleneind) gem. Loon op Zand
4. *** Vivian Maas 2 (Le Blaireau) gem. Loon op Zand
5. ** Frans Dieden 1 (Giersbergse Steeg) gem. Haaren
6. ** Jan Verhagen 7 (Kraanvensche Heide) gem. Loon op Zand
7. ** Peter Kuijpers 1 (Spinderspad) gem. Tilburg
8. ** Peter Kuijpers 2 (Moersche Heide) gem. Loon op Zand
9. *** Wim van Laarhoven 2 (Vaerenbosch), gem. Vught
10. bijburcht ** Wim van Laarhoven 1 (Vaerenbosch), gem. Vught

1. Burcht '40 Jan Verhagen 2 (Klinkert)' heeft zich verplaatst. De oude burcht nr. 40 is vervallen, de nieuwe locatie heeft een aantal belopen pijpen.
2. Met Mark Bartels en Joost Tuithof van Brabant Water werd op het Pompstation in Vlijmen de op hun terrein liggende dassenburcht bezocht. Dit n.a.v. mijn melding bij Brabant Water van een dassenburcht in het gebied. Het bosje laten ze voor wat het is (zomers bijna ondoordringbaar door de vele bramenstruiken).

4. Weer bewoond en onbewoond geraakte burchten

1. Weer bewoond geraakt: één dassenburcht op Plantloon.
2. Weer onbewoond geraakt: twee dassenburchten in het stiltegebied en op de Distelberg en één bijburcht op Huis ter Heide.
3. Gesplitste dassenfamilies: er hebben zich geen dassenfamilies gesplitst.
4. Verplaatste dassenfamilies: drie burchten, gebieden Hooispoor, De Klinkert en Hooge Heide, verplaatsten zich en betrokken op korte afstand een nieuwe locatie.

5. Dode dassen

Voor specificatie per das zie: Bijlage 2 specificatie dode dassen 2015.

Overzicht dassenslachtoffers 1999 tot en met 2015:

Aantallen dassen	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	1999 t/m 2015
slachtoffers	2	1			3	2	5	6	7	6	4	9	9	15	12	16	22	119
waarvan: beer	1	1			1	1	2	1	5	2	3	2	4	4	3	6	6	42
zeug	1				1		2	4	1	1		2	3	6	4	5	6	36
onbekend					1	1	1	1	1	3	1	5	2	5	5	5	10	41
slachtoffers waarvan gemeente:																		
Heusden	1						2	1	1	0	1	1	2	2	1	2	6	20
Loon op Zand									2	2		3	2	2	2	7	3	19
Haaren	1				3	1	1		2	1		6	2	6	6	4	6	39
Vught														1	1	0	3	5
Waalwijk														1		1	2	4
Tilburg		1				1	2	5	4	3	3	2	2	3	2	2	2	32

Nagekomen dode das uit 2014:

15-12-2014: Margrietweg 139.00-408.01, Drunen, gem. Heusden: 21,7 kg, beer. De op een na zwaarste das ooit in Nederland aangetroffen. D&B heeft in de opvang een das van bijna 21 kg gehad, deze had ruim 2 maanden bij D&B gezeten. Een wilde das van 21+ zijn zij nog niet tegengekomen. Het is uitzonderlijk en heel lang geleden dat er een das van 20+ kg door D&B werd waargenomen. In Zuid Limburg werd in 2007 een dode das van 22 kg. gevonden.

Dode dassen 2015:

22 stuks, wv. 20 verkeerslachtoffers, 1 (nr. 8) door (mogelijke) verdrinking en van 1 das (nr. 15) is de doodsoorzaak niet bekend:

1. 5-1: Loonse Molenstraat, Udenhout, gem. Tilburg: 135.50-402.58, geslacht nb
2. 7-3: Honderdbunderweg, Vlijmen, gem. Heusden: 141.43-409.58, beer 12 kg, jong dier
3. 13-3: Overlaatweg, Drunen, gem. Heusden: 135.76-410.64, zeug, volwassen dier
4. 17-3: Vliedbergweg, Nieuwkuijk, gem. Heusden: 141.76-410.30, beer 10 kg, jong dier
5. 18-3: De Heikant, Helvoirt, gem. Haaren: 142.40-406.12, beer 12 kg, volwassen dier, aangeleverd bij DWHC voor wetenschappelijk onderzoek
6. 25-3: Kruishoeveweg, Cromvoirt, gem. Vught: 145.08-406.65, beer 15 kg, volwassen dier
7. 28-3: Labbegats Vaartweg, Capelle, gem. Waalwijk: 129.17-411.54, zeug 10 kg, volwassen dier
8. 15-4: in Drongelens kanaal, Waalwijk: 135.31-410.18, geslacht nb
9. 9-5: Deutersestraat, Vught: 146.33-410.60, geslacht nb

10. 10-5: Veldstraat, De Moer, gem. Loon op Zand: 129.10-405.37, geslacht nb
11. 15-5: N65 nabij de 'aqua'(fauna)tunnel, Vught, gemeente Vught: 146.04-406, 06.geslacht nb
12. 9-6: De Heikant, Helvoirt, gem. Haaren: 142.43-406.17, zeug 7 kg, jong dier
13. 4-7: Afslag A59 richting 's-Hertogenbosch, Vlijmen, gem. Heusden: 145.18-411.93, beer 10 kg, volwassen dier
14. 21-7: Oude Loonse Baan, Helvoirt, gem. Haaren: 144.30-406.90, zeug, volwassen dier
15. 26-7: nabij burcht '40 Jan Verhagen 2 (Klinkert)', gem. Haaren: 137.50-408.64, geslacht nb
16. 4-8: Bergstraat, De Moer, gem. Loon op Zand: 132.00-404.10, geslacht nb
17. 14-8: Nieuwkuijkseweg, Nieuwkuijk, gem. Heusden: 140.56-410.31, zeug, volwassen dier
18. 29-8: Honderdbunderweg, Nieuwkuijk, gem. Heusden: 141.32-409.43, beer 13 kg, volwassen dier
19. 18-9: Honderdbunderweg, Nieuwkuijk, gem. Heusden: 141.27-409.43, geslacht nb
20. 28-10: Honderdbunderweg, Drunen, gem. Heusden: 138.33-409.33, geslacht nb
21. 18-11: N261, nabij afslag Burgemeester Letschertweg, gem. Tilburg, 133.13-401.28, geslacht nb
22. 22-11: Bergstraat, De Moer, gemeente Loon op Zand, 132.05-404.11, geslacht zeug.

Dode dassen van de dassenburchten op Landgoed De Hooge Bank in Heusden: van de vijf dode dassen in 2015 zijn er drie (nrs. 2, 17 en 18) gesneuveld nabij de tunnel die in 2013 onder de Honderdbunderweg werd aangelegd. Op de twee doodrijlocaties lopen sterke wissels over de weg. De tunnel wordt minimaal belopen, waarschijnlijk doordat er wat water in staat. Er wordt een oplossing gezocht hoe de dassen te forceren om gebruik te maken van de tunnel. Heel belangrijk hierbij is dat de tunnel watervrij wordt gemaakt. Een andere mogelijkheid is het verlengen van het raster naar het westen, deze dient ongeveer 150 meter te worden verlengd.

Foto Bert van Opzeeland: dassenwissel Honderdbunderweg gemeente Heusden.

Op de Bergstraat in De Moer gemeente Loon op Zand vallen regelmatig slachtoffers: 8-2-2011, 28-1-2013, 11-4-2014, 4-8-2015 en 22-11-2015. Dit is mogelijk de reden dat de nabij gelegen dassenburchten over een langere periode gemeten niet sterk is. Het is zeer wenselijk om de locatie met hoge prioriteit op te nemen voor aanleg van raster en tunnel(s).

Bij aanleg van voorzieningen speelt naast dassenbelang ook verkeersveiligheid een zéér belangrijke rol. Er werden geen dode dassen vanuit de uitzetprojecten gemeld. Zij zijn herkenbaar aan een tatoeage in de lies. Voor meer informatie per das zie bijlage 5.

6. Pers, rondleidingen, publicaties en educatie

1. Het jaarverslag 2014 werd op veel websites opgenomen.
2. Er verscheen een aantal publicaties over de das in de regionale pers.
3. De afspraken met NM zijn dat als er een dassenwandeling wordt gegeven deze naar zichtburcht '7 fam Mulders (uitzetren)' in het Hengstven gaat. Hier staat nog steeds dassenraster omheen, het is een sterke burcht en er is volop dassenactiviteit in de omgeving te zien.
4. Er werd bij diverse wandelingen uitleg gegeven over de das.
5. Samen met Fons Mandigers heb ik een wandeling verzorgd voor het college van Heusden naar het project Blues in the Marshes, hierbij kwam onder andere de das aan de orde.
6. Ik heb een wandeling gegeven aan het college van Heusden rondom de Nieuwkuijkse Wiel, ook hier kwam naast historie en natuurzaken de das aan de orde.
7. N.a.v. mijn interview met Riet Pijnappels van BN De Stem gaf ik aan dat in West-Brabant een dassenburcht was ontdekt. Er ontstond intensief contact met de Zoogdierwerkgroep uit Roosendaal naar aanleiding van de vraag 'waar komen de dassen vandaan?'. De dichtstbijzijnde bekende burchten liggen op Huis ter Heide in ons gebied, ook in België zijn geen burchten bekend. Deze liggen halverwege Antwerpen en Turnhout, op grote afstand.
8. Er werd een 'dassen-les-excursie' gegeven aan de Zoogdierwerkgroep van KNNV in Roosendaal. Het aantal deelnemers bedroeg 11. Er liggen eind 2015 twee bewoonde dassenburchten in West-Brabant. Ron en Francien Lambregts van de Zoogdierwerkgroep hebben zich aangemeld als vrijwilligers voor Dassenwerkgroep Brabant in West-Brabant. Door Willy Thijssen (secretaris Dassenwerkgroep Brabant) werd in november een dassenlezing gegeven in Roosendaal, het aantal aanwezigen was ong. 40.

Foto André Janssen.

9. Er werd een Dassenwandeling gegeven aan de PvdA Heusden. Het aantal deelnemers was 11.

Foto passant.

10. Er werd een Dassenwandeling gegeven aan medewerkers en partners van Heemtuin de Meulenwerf uit Heusden. Het aantal deelnemers was 18.

Foto Wil van Opzeeland.

11. Ik heb een interview en advies gegeven aan Martijn Maring die de opleiding Toegepaste Biologie van Helicon Opleidingen in 's-Hertogenbosch volgt, n.a.v. zijn vraagstelling: '... om dieper op de verhuizing van de dassen bij het nieuwe plangebied 'Den Bogerd' te Udenhout in te gaan ...'.
12. Er werd een aantal foto's van de das aangeleverd aan Jeffrey Raymakers, Coördinator Voorlichting en Educatie Nationaal Park (NP) De Loonse en Drunense Duinen om te gebruiken voor uitingen over het NP.

13. Voor het blad Zoogdier, editie herfst 2015 van de Zoogdierenvereniging heb ik in het kader van 'het Jaar van de Das' het verhaal geschreven: 'In de Loonse en Drunense duinen. De das terug van weggeweest'.
14. Op 23 mei was een Natura-2000 dag 'Blues in het Marshes', de locatie was Honderdmorgense dijk in Vught. Ik deed samen met André mee namens Heemkundekring Onsenoort: onze onderwerpen waren o.a. Linie 1629, ijstijd, Loonse Turfvaart, ijzervondsten, sporen ondergrond, sluisje en water, daarnaast kwam de das aan de orde. André en ik hadden een standje, er was nauwelijks interesse. Dit was heel jammer ook omdat er veel werk in was gestoken.
15. Door Vivian werd een interview voor de radio gegeven aan Omroep Tilburg over de dassenexcursie van NM.
16. Door Vivian werd een dassenexcursie gegeven voor NM samen met Ad Engel. De wandeling ging naar zichtburcht '7 fam. Mulders (uitzetren)'. Er waren slechts 4 deelnemers. Waarschijnlijk was dit te wijten aan te weinig reclame voor de excursie. De wandeling is goed gegaan en de deelnemers waren enthousiast. Vanwege het kleine aantal deelnemers werd de wandeling door Frans Kapteijns (NM) geëvalueerd.
17. André en ik hebben een 4-tal duingidsen in opleiding een rondleiding gegeven. Voor hun opleiding dienden zij een excursie voor te bereiden, zij hadden gekozen voor het Hengstven met aandacht voor de das. Onder hen was Frans van Gils, hij is vanaf dit jaar lid van onze dassenwerkgroep.

Foto André Janssen: derde van rechts Frans van Gils. Frans is dit jaar lid geworden van onze dassenwerkgroep.

18. Er werd een dassen-les-excursie gegeven aan de Zoogdierwerkgroep van IvN Oisterwijk. Het aantal deelnemers was 11, waarvan 4 van onze dassenwerkgroep. De werkgroep gaat een rol spelen bij de monitoring van de dassen die verplaatst werden van Koningsoord in Berkel-Enschot naar Oisterwijk.

Foto's André Janssen.

19. In juni was er een open dag van de Natuurbrug Westloonse Wissel over de N261. Het was erg druk, er waren meer dan 4500 bezoekers. Door Vivian werd uitleg gegeven over welke dieren naar verwachting de brug zullen gaan gebruiken, waaronder de das. Ook vertelde zij over de monitoring die zij voor NM gaat uitvoeren.

Foto Bert van Opzeeland: Natuurbrug Westloonse Wissel.

20. Aan een dassenwandeling georganiseerd door het Nationaal Park namen 44 deelnemers deel, waarvan 8 duingidsen in opleiding. De tocht ging van café De Rustende Jager naar de zichtburcht in het Hengstven.
21. Er werd een dassenwandeling gegeven aan medewerkers van Stg. Jacques de Leeuw die gehuisvest is in villa Le Blaireau in Loon op Zand. De wandeling ging naar een dichtbij gelegen nieuwe dassenburcht. Jacques de Leeuw noemde in 2000 naar aanleiding van het herintroductieproject van dassen in de duinen zijn villa Le Blaireau, de Franse naam voor das.
22. In de polders ten zuiden van Nieuwkuijk, Vlijmen en de wijk De Kruiskamp in 's-Hertogenbosch vinden tot eind 2017 werkzaamheden plaats in het kader van *Blues in the Marshes* (Natura 2000 en HoWaBo: Hoogwateraanpak 's-Hertogenbosch), zie

www.bluesinthemarshes.nl. Het werk wordt uitgevoerd door Martens en Van Oord in opdracht van Waterschap Aa en Maas. Van voormalige landbouwgrond wordt 700.000 m³ grond afgegraven, nieuwe sloten, dijken en een aantal kunstwerken aangelegd. De af te graven oppervlakte bedraagt 150 ha. Er wordt gemiddeld 40/50 cm. grond verwijderd. Het grootste deel hiervan ligt in het Vlijmens Ven (gem. Heusden) en een kleiner deel in de Honderd Morgen (gem. Vught). Op verzoek van Martens en Van Oord heb ik in november een wandeling gegeven door het gebied. Er waren ongeveer 30 deelnemers. Er kwam een groot aantal punten aan de orde zoals: Beersche Maas, hoog water vroeger en overlatensysteem, dijkdoorbraak 1880 (Nieuwkuijk), breuklijnen in Noord-Brabant, Naad van Brabant, opbouw landschap, kwelwater, vorming ijzeroer en vivianiet, sluisje (16e/17e eeuw) en de conclusie van André en mij en die van de provinciale en gemeentelijke archeologen, mergel, tufsteen, ijzer- en munitievondsten, Loonse Turfvaart, het gebruik van een drone, Moerputten, Venkant- en Moerputtenbrug, Grens Holland Brabant 1795, natuur en de das. Van de das vonden André en ik regelmatig sporen, de dichtstbijzijnde burchten liggen op grotere afstand. Er werden de laatste jaren rondom de Moerputten drie dode dassen aangetroffen (17-7-2012, 9-5-2015 en 4-7-2015), een dassenburcht is nog niet gevonden.

Foto André Janssen.

7. Toekomstige ontwikkelingen en wensen

Er wordt verwacht dat de das zich nog verder in het gebied zal verspreiden. Ten westen van de N261 zullen nog enkele families zich vestigen. In het noorden en oosten van de Duinen zal een verdichting plaats gaan vinden. Ook in de omgeving van Cromvoirt en Vught zal de das burchten gaan bouwen. De N261 werd omgebouwd, hierbij werd een natuurbrug over de weg aangelegd en de weg ingerasterd.

Het gebied ten westen van landgoed Huis ter Heide is niet zo geschikt voor de das. Er moet echter niet uitgesloten worden dat deze hier en daar opduikt, op zijn weg naar West Brabant. De EVZ tussen Landgoed Huis ter Heide en boswachterij Dorst kan hierbij een heel belangrijke schakel gaan vormen.

Om de dassen en andere dieren een '*handje te helpen*' is het wenselijk op wegen waar vaak dassen oversteken, faunaraster en -tunnels aan te leggen. Daarbij speelt ook

veerkeersveiligheid een zéér belangrijke rol. De wegen met de hoogste prioriteit zijn in vet weergegeven:

- Heusden en Haaren: Margrietweg en **Honderdbunderweg**
- Haaren: **Heikant** en Oude Bosschebaan
- Loon op Zand: Kasteellaan en **Bergstraat**
- Tilburg: Loonse Molenstraat en
- de weg tussen Tilburg en 's-Hertogenbosch (N65).

Bert van Opzeeland
073-5113213 / 06-15000141
vanopzeeland@hotmail.com
www.dassenwerkgroepbrabant.nl
december 2015

De volgende pagina's bevatten enkele bijlagen.

Bijlage 1: kengetallen

omschrijving	vóór 1999	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Aantal burchten (excl. bijburchten)	1	3	5	6	8	9	14	17	19	22	23	29	33	36	40	43	51	59
Aantal bewoonde burchten (excl. bijburchten); aantal dassenfamilies	1	2	4	4	4	5	10	12	15	17	16	21	26	28	33	35	45	52
Aantal dassen (geschat)	2	12	14	16	20	23	35	38	48	54	51	67	83	90	106	112	144	166
Aantal uitgezette dassen	0	12	0	3	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aantal (verkeer)slachtoffers	2	2	1	0	0	3	2	5	6	7	6	4	9	9	15	12	16	22

Bijlage 2: specificatie dode dassen 2015

- Dode das, nagekomen uit 2014: 15-12-2014: 139.00-408.01. Verkeerslachtoffer, Margrietweg in Drunen, gemeente Heusden. Tom Gerris (BOA): *'ik kreeg de melding van een dode das door via de SAMF coördinator, het bleek een das te zijn. Ik trof een dode das aan op de Margrietweg te Drunen ongeveer tegenover manege De Hooge Heide. Het was een beer van 21,7 kg, het vel heb ik opgestuurd naar een preparateur en het karkas heb ik begraven'*. Omdat het gewicht van 21,7 kg enorm zwaar was heb ik dit voorgelegd aan Willy Thijssen, secretaris van Dassenwerkgroep Brabant. Willy had nog nooit zo'n zware das gemeld gekregen, deze das is daarmee een Brabants record. Het is bekend dat hoe verder naar het oosten en noorden (landklimaat, lange strenge winters) hoe zwaarder dassen kunnen worden (meer vet op de botten). Ook deze das was erg vet (mooi wit vet). Daarna was er een mailwisseling ontstaan tussen Tom en mij over: klopt het gewicht? Onze conclusie was dat het gewicht van 21,7 kg. juist was.

Foto Tom Gerris: gelooide das.

2015:

1. 5-1: 135.50-402.58. Verkeerslachtoffer, Loonse Molenstraat in Udenhout, gemeente Tilburg. De melding kwam via Dassenwerkgroep Brabant van de Dierenambulance in Tilburg. Er werd contact gelegd met de Dierenambulance daarna heb ik hier helaas niets meer van gehoord. De das is afgevoerd naar de destructor. Er zijn geen nadere gegevens bekend.
2. 7-3: 141.43-409.58. Verkeerslachtoffer, Honderdbunderweg in Vlijmen, gemeente Heusden. De melding kwam via Karin van Bokhoven (woont aan de Honderdbunderweg) en Jan Meesters (WBE Broek en Duin). De das is meegenomen

door Jan van der Meijden uit Giersbergen en is teruggegeven aan de natuur. Jan heeft de das beoordeeld. Deze was 12 kg. en was een beer. Hij voelde nauwelijks een kam en schatte dat de das 1 jaar oud was. Ik ben ter plaatse geweest: het was inderdaad een beer, waarschijnlijk een jaar oud. Hij zag er wel-doorvoed en goed uit. Jan van der Meijden (oud boswachter NM uit Giersbergen) was ingelicht via de WBE. De tunnel onder de Honderdbunderweg werd niet belopen, er ligt een zeer sterke dassenwissel juist voor het bosje vanaf het westen. Er stonden slipsporen op de weg en er lagen wat delen van een onderspoiler van de auto, deze moet beschadigd zijn. De dassentunnel bevatte wat water en buigt door, mogelijk maken de dassen daarom geen gebruik van de tunnel. Later werd ook door Gerard en Yvonne van Os (KNNV) de dode das gemeld.

3. 13-3: 135.76-410.64. Verkeerslachtoffer, Overlaatweg in Drunen, gemeente Heusden. De gegevens kwamen van Friso Derikx, dassenwerkgroep Brabant. De dode das werd door de vinder naar een dierenarts in Waalwijk gebracht, daarna is de das naar de destructor gegaan. Gegevens das: geslacht zeug, adult, niet zogend en eerder ook niet zogend geweest, algemene toestand: gaaf. De das komt van de dassenburcht in de nabij gelegen burcht in de Baardwijkse Overlaat.
4. 17-3: 141.76-410.30. Verkeerslachtoffer, Vliedbergweg in Nieuwkuijk, gemeente Heusden. De das werd gemeld door Rie-Anne van Laarhoven uit Helvoirt en Jan-Hein Oerlemans (Martens en Van Oord). Ik heb de das 'teruggegeven' aan de natuur. Gegevens das: beer, ong. 10 kg. De das zag er goed en weldoorvoed uit. De tanden waren niet afgesleten, hij had een gezond gebit. Waarschijnlijk was het een jong beest geboren begin 2014. Hoogstwaarschijnlijk komt de das van een van de burchten langs de Nieuwkuijkseweg (Hooge Bank). De algemene toestand was gaaf, met een zware verwonding aan de rechterzijde van de kop. Er lag veel bloed op de weg, hij moet op slag dood zijn geweest. Bij de beoordeling waren André Janssen en Henk Roestenburg aanwezig. Wij waren daar ook aanwezig i.v.m. inventarisatie i.h.k.v. het project 'Blues in the Marshes': www.bluesinthemarshes.nl, dat door Martens en Van Oord wordt uitgevoerd.

Foto André Janssen: Bert bij dode das Vliedbergweg.

5. 18-3: 142.40-406.12. Verkeerslachtoffer nabij De Guldenberg langs De Heikant in Helvoirt, gemeente Haaren. De dode das werd door de volgende personen gemeld: Wil Diepstraten, Simon Vervoort, Ronnie van Drunen en René van Baest. Ook werd de das gemeld bij NM. Luc Roossen (NM) was ook ter plekke en een aantal medewerkers van de Weenergroep, Hoogstwaarschijnlijk komt de das van burcht '28 Leonie van de Wal Guldenberg'. De burcht was zeer goed belopen, er was volop activiteit en op veel pijpen werd gesleept met nestmateriaal. We hebben de nabij gelegen burcht bezocht. Ik heb de das meegenomen, daarna werd deze aangemeld voor wetenschappelijk onderzoek (opleiding dierenartsen en langdurig onderzoek naar (wilde)dierziekten) bij Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) van de Universiteit van Utrecht in Utrecht. De das werd opgehaald door een speciale koerierdienst. Gegevens van de das: beer 12 kg. De das zag er goed en weldoorvoed uit. De tanden waren niet afgesleten, hij had een gezond gebit. Waarschijnlijk was een jong beest van enkele jaren oud, er werd een kam gevoeld van ong. 3 mm. De algemene toestand was gaaf, er kwam bloed uit de neus, boven de staartwortel was een schaafwond zichtbaar. De lengte kop/romp was 83 cm, de lengte van de staart 20 cm en de lengte van de schedel (neus/nek) 21 cm. De das was niet getatoeëerd.

Foto Bert van Opzeeland.

6. 25-3: 145.08-406.65. Verkeerslachtoffer op de Kruishoeveweg in Cromvoirt ten zuiden van het westelijke deel van De IJzeren Man, gemeente Vught. De dode das werd door IVN Vogel- en Natuurwacht 's-Hertogenbosch e.o. gemeld bij Peter Twisk (werkgroep zoogdieren van het IVN). Omdat Peter geen contact met mij kon krijgen benaderde hij Elly Vermaat. Elly heeft de das met een kruiwagen opgehaald en samen met haar man

- Emiel Rijken (Brabants Landschap) beoordeeld. Na overleg met mij werd de das 'teruggegeven' aan de natuur. Dichtbij liggen geen bekende dassenburchten. De dichtstbijzijnde burchten zijn: ‘** José van Oers (Cromvoirt)’ op 1.400 mtr., een nieuwe burcht op landgoed Sparrendaal op 2.000 mtr. in het 'territorium' van Ton Popelier (dassenwerkgroep Brabant). Daarnaast liggen er twee burchten op grotere afstand in de Cromvoirtse dijk en één op de Vughtsche Heide. Gegevens Elly en Emiel: ‘geslacht: beer. De das zag er goed uit. Hij had een hoofdwond, de Kruishoeveweg is ter plaatse geasfalteerd en wordt daarna een zandpad. Het was een ‘groot, zwaar mannetje’, grof geschat gewicht 15 kg.’
7. 28-3: 129.17-411.54. Verkeerslachtoffer, Labbegats Vaartweg, t.h.v. de kruising met het zandpad in Capelle, gemeente Waalwijk. De dode das werd door een jager gemeld en door Friso Derikx (vz. dassenwerkgroep Brabant) bij hem thuis opgehaald. Waar de das vandaan zou kunnen komen is niet bekend, de dichtstbijzijnde bewoonde burchten liggen op grote afstand. Friso gaf de das terug aan de natuur. Gegevens van de das: zeug 9,6 kg. De das zag er goed en weldoorvoed uit. De tanden waren niet afgesleten, hij had een gezond gebit. Waarschijnlijk was het een beest van enkele jaren oud. De algemene toestand was gaaf, er waren geen verwondingen in de vacht te zien. De lengte kop/romp was 76 cm, de lengte van de staart 16 cm en de lengte van de schedel (neus/nek) 15,5 cm. De das was niet getatoeëerd of gechipt.
 8. 15-4: 135.31-410.58. In Drongelens kanaal, gemeente Waalwijk, doodsoorzaak onbekend. Joost van Balkom (voorzitter Natuur- en Milieuvereniging gemeente Heusden): ‘Ik hoorde gisteren van Willem, de rattenvanger, dat hij enige tijd geleden een dode das uit het kanaal heeft gevestigd. Hij had een berichtje gekregen dat er een dode ‘bever’ bij het vuilverzamel punt in het Drongelens kanaal bij de brug voor de Overlaatweg lag. Hij heeft het kadaver er uit gevestigd, het was geen bever maar een das in verregaande staat van ontbinding’. Ook ik had dit bericht al eerder doorgekregen van Gerard de Boer (Aa en Maas).
 9. 9-5: 146.33-410.60. Melding via Friso: verkeerslachtoffer, gemeente Vught. Deutersestraat van Den Bosch richting Cromvoirt bij de Moerputten, op ongeveer 200 meter voorbij de parkeerplaats. Het was een maannetje, nadere gegevens zijn niet bekend.
 10. 10-5: 129.10-405.37. Melding via Friso: verkeerslachtoffer, Veldstraat, De Moer, gemeente Loon op Zand, mannelijk. Op mijn verzoek is Jan Verhagen (NM) ter plekke geweest, hij heeft de das niet meer gevonden. De das werd opgehaald door SAMF.
 11. 15-5: 146.04-406.06. Verkeerslachtoffer, N65 nabij de ‘aqua’(fauna)tunnel, Vught, gemeente Vught, geslacht nb. De melding kwam van Wim van Laarhoven, voorzitter WBE Broek & duin.
 12. 9-6: 142.43-406.17. Verkeerslachtoffer nabij De Guldenberg langs De Heikant in Helvoirt, gemeente Haaren. De dode das werd door een aantal personen gemeld: René van Baest (gem. Haaren) obv een melding van een medewerker van de provincie Noord-Brabant, Marc Moonen (D&B) via Waarneming.nl, Karin Derikx (Dassenwerkgroep Brabant) via de politie met het verzoek de das van de weg af te halen en Tom Gerris (BOA) via SAMF. Hoogstwaarschijnlijk kwam de das van burcht '28 Leonie van de Wal Guldenberg'. De burcht was zeer goed belopen. Ik heb de das beoordeeld en daarna

- teruggegeven aan de natuur. Gegevens van de das: zeug ong. 7 kg. De das zag er goed uit. Zij had een gezond gebit en werd in het voorjaar van 2015 geboren. De algemene toestand was goed. Er kwam bloed uit de neus.
13. 4-7: 145.18-411.93 Verkeerslachtoffer op de afslag van de A59 richting 's-Hertogenbosch in Vlijmen gemeente Heusden. De dode das werd bij Friso Derikx gemeld door Belinda van Keulen van de Dierenartsenpraktijk in 's-Hertogenbosch west. Belinda heeft de das in de vriezer gelegd. Op mijn verzoek heeft Michel Pijs (BOA) van OMWB de das opgehaald. Het was een beer van meer dan 10 kg., het was een ouder dier. Omdat ook op 9 mei een dode das werd gevonden op de Deutersestraat bestaat de mogelijkheid dat er zich een dassenburcht bevindt in de Moerputten; deze is nog niet bekend.
 14. 21-7: 144.30-406.90 (2.05 uur). Verkeerslachtoffer, Oude Loonse Baan in Helvoirt, gemeente Haaren. De dode das werd gemeld bij de politie, centrale meldkamer en opgehaald door SAMF. Het was een volwassen vrouwtje, had vergrootte tepels en was in goede staat. De das is teruggegeven aan de natuur.
 15. 26-7: 137.503-408.643. Reden overlijden niet bekend. Door Theo Putters werd op burcht '40 Jan Verhagen (Klinkert)' een dode das gevonden. Over een spoor van ongeveer vijftien meter werden plukken dassenhaar aangetroffen, het spoor eindigde in een pijp. Ook botten werden dicht bij de burcht in het spoor gevonden.
 16. 4-8: 132.000-404.100. Verkeerslachtoffer, Bergstraat in De Moer, gemeente Loon op Zand. De dode das werd gemeld door Gerard van den Burg (NM). Het was een jong dier en was in goede staat. Ten zuiden van de locatie liggen twee dassenburchten '35 Hemmo Dekkers 3' en '35a Jelle van Aalst 2', die, om en om, wisselend worden belopen. Er bevindt zich in beide burchten één dassenfamilie.
 17. 14-8: 140.56-410.31. Verkeerslachtoffer, Nieuwkuijkseweg, Nieuwkuijk, gemeente Heusden. De dode das werd gemeld door Jeroen Zwaans uit Nieuwkuijk en werd opgehaald door SAMF. Daarna is de das aangeleverd ter destructie. Het was een volwassen vrouwtje en was in goede staat.
 18. 29-8: 141.32-409.43. Verkeerslachtoffer, Honderdbunderweg, Nieuwkuijk, gemeente Heusden. De dode das werd gemeld door Jan van der Meijden (WBE Broek & Duin) uit Gierbergen, de das werd opgehaald door Jan. Hij heeft de das teruggegeven aan de natuur. Het was een volwassen beer en was in goede staat. De das woog 13 kg. en was vanaf de neus tot aan het einde van de staart 98 cm. Ook via waarneming.nl werd de dode das gemeld door Koos Werther (via Marc Moonen D&B).
 19. 18-9: 141.27-409.43. Verkeerslachtoffer, Honderdbunderweg, Nieuwkuijk, gemeente Heusden. De dode das werd gemeld door Jan en Thea van Cromvoirt en Marion van de Broek. André is ter plekke geweest, de das werd niet meer aangetroffen.
 20. 28-10: 138.33-409.33. Verkeerslachtoffer, Honderdbunderweg, Drunen, gemeente Heusden, geslacht nb. De dode das werd gemeld door Henk van Gelder (IvN de Waerdman) o.b.v. de waarneming van zijn zoon.
 21. 18-11: 133.13-401.28. Verkeerslachtoffer, N261 (Midden-Brabantweg nabij afslag N260 Burgemeester Letschertweg), Tilburg, gemeente Tilburg, geslacht nb. De dode das werd gemeld door Joost van Balkom, voorzitter Natuur- en Milieuvereniging gemeente Heusden.

22. 22-11: 132.05-404.11. Verkeerslachtoffer, Bergstraat in De Moer, gemeente Loon op Zand. De dode das werd gemeld door Gerard van den Burg (NM). Donald van Hoek (NM) leverde de volgende gegevens aan: het was een jonge zeug en was in goede staat. Ten zuiden van de locatie liggen twee dassenburchten '35 Hemmo Dekkers 3' en '35a Jelle van Aalst 2', die, om en om, wisselend worden belopen. Er bevindt zich in beide burchten één dassenfamilie. Op de Bergstraat vallen regelmatig slachtoffers: 8-2-2011, 28-1-2013, 11-4-2014, 4-8-2015 en 22-11-2015. Mogelijk is dit ook de reden dat de dassenfamilie over een langere periode gemeten niet sterk is. Het is zeer wenselijk de locatie op te nemen als Hot Spot voor de aanleg van raster en tunnel(s).